

Recenze monografie autora

PROCHÁZKA, Josef a Pavel NEČAS. Přístupy k tvorbě bezpečnostních a obranných strategií.

Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2020. ISBN 978-80-557-1656-5.

Vladimír Karaffa

Fenomén bezpečnosti je v dnešním nepředvídatelném světě předmětem zvyšujícího se zájmu společnosti a prvořadou programovou oblastí téměř všech politických stran a hnutí. Není divu, že okolnosti a dopady strategického řízení bezpečnosti jsou v demokraciích jednou z nejmíce kritizovaných oblastí v rámci politického soupeření parlamentních i mimoparlamentních stran a hnutí a ve středu zájmu médií, jak to potvrzuje i aktuální řešení koronavirové pandemie.

Vědecká monografie autorů doc. Ing. Josefa Procházky, Ph.D. a prof. Ing. Pavla Nečase, Ph.D., MBA, která byla vydána nakladatelstvím Belianum pod patronací Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici začátkem roku 2020, se strategickému řízení bezpečnosti věnuje do hloubky, s vědeckou systematickou důsledností. Tematicky je zaměřena na problematiku řízení bezpečnosti na strategické úrovni, to znamená na úrovni vlády a ústředních správních úřadů státu, zejména ministerstva obrany.

Z obsahu i dikce textu je zřejmé, že doc. Procházka je zkušeným odborníkem, který v monografii zúročil vlastní zkušenosti z práce na Ministerstvu obrany ČR a na velitelství Severoatlantické aliance v Bruselu. Problematice strategického řízení se dlouhodobě věnuje i v rámci své vědecko-pedagogické činnosti v Centru bezpečnostních a vojenskostrategických studií Univerzity obrany.

Prof. Nečas je rovněž uznávaným odborníkem, jenž během své bohaté kariéry získal řadu zkušeností v rámci své činnosti v Ozbrojených silách Slovenské republiky, na Ministerstvu obrany SR, v NATO Defence College v Římě, při působení ve stálém zastoupení SR v EU v Bruselu a ve vojenském školství. V současné době je profesorem na katedře bezpečnostních studií Fakulty mezinárodních vztahů Univerzity Mateja Bela v Banské Bystrici.

Vědecká monografie s názvem *Přístupy k tvorbě bezpečnostních a obranných strategií* svým rozsahem patří mezi relativně méně rozsáhlé publikace, což nelze říct o jejím

obsahu. V koncentrované podobě shrnuje běžné i méně dostupné informace o strategickém řízení obrany a o metodách a formách tvorby strategických dokumentů a prezentuje poznatky nejlepší praxe (best practise) v oblasti strategického řízení a tvorby bezpečnostních strategických dokumentů v ČR, NATO, EU, Kanadě, Norsku a rovněž USA a Srbsku. Jedná se o země, kde autoři působili v rámci svých pracovních nebo studijních pobytů a měli možnost tuto problematiku podrobně studovat a konzultovat s místními odborníky. Významná je část monografie věnována analýze současné praxe tvorby bezpečnostních strategických dokumentů v ČR a částečně i na Slovensku. V závěrečné části publikace autoři představují svá doporučení, jak optimalizovat strukturu a obsah strategických dokumentů v oblasti obrany.

Přestože monografie ve svém názvu a rovněž v některých obsahových formulacích deklaruje, že řeší přístupy k tvorbě bezpečnostních a obranných strategií, ve skutečnosti se zaměřuje téměř výhradně na oblast obrany jako na jeden ze sektorů bezpečnosti, který se v pojetí tzv. rozšířeného konceptu bezpečnosti nebo také kodaňské školy zaměřuje na sektor vojenské bezpečnosti. Ostatní sektory (politická, environmentální, sociální, ekonomická bezpečnost) autoři ponechávají stranou. Je nutno poznamenat, že slovní spojení „bezpečnost a obrana“ se ale v praxi stále, čistě z pragmatických důvodů, používá. Vyjadřuje tak vertikální přesah obranné politiky do vyšších pater bezpečnostní politiky, která má jak národní a nadnárodní, tak i širší mezinárodní rozměr.

Monografie ve třetí kapitole, věnující se strategickému rámci tvorby strategií, stručně vystihuje genezi vývoje současné strategické kultury v oblasti bezpečnosti. Je důležité, že postihuje realitu současného bezpečnostního prostředí, která je podstatou postupného přechodu z plánování obrany proti jednoznačně definovanému protivníkovi k současným plánovacím přístupům založeným na absenci základních plánovacích předpokladů, zejména neexistenci konkrétního protivníka a dominanci nejistoty.

Ve čtvrté části monografie shrnují autoři základní teoretické přístupy ke strategickému řízení obrany, jeho formám, metodám a metodologii tvorby strategií a strategických dokumentů. Od obecných principů postupně přechází k zásadám formulování bezpečnostní politiky státu a vrcholových bezpečnostních dokumentů, zejména „(národní) bezpečnostní strategie“. Je nutno ocenit, že problematiku pojímají jak ze systémového hlediska (jako soubor subsystémů, prvků, faktorů a procesů), tak i z hlediska procesního (jako posloupnost vertikálně i horizontálně provázaných kroků a opatření). Domnívám se však, že zde mohli autoři daleko více zdůraznit úlohu vedoucích pracovníků v procesu formulace strategií a rovněž zvýraznit cyklický charakter strategického řízení a tvorby a aktualizace strategických bezpečnostních dokumentů.

Část věnována dokumentům strategického řízení, která má charakter dílčí analýzy, by si zasloužila podrobnější rozpracování. S použitými argumenty bude určitě souhlasit každý odborník, který byl ve své praxi do procesu jejich tvorby zapojen. Pro nezainteresovaného čtenáře bude zřejmě řada faktů příliš stručná a argumentačně málo podložená. Příkladem je výčet problémů, jako je „*unáhlené uzavírání diskusí*“, „*odmítnutí nebo podcenění perspektivních technologií...*“, „*zneužití historických paralel*“ nebo „*zkostnatělé představy o budoucí krizové situaci*“. Ty by si zasloužily podrobnější rozbor, který by zřejmě překročil rámec této publikace a nutně by se musel zabývat i sociologickými, politologickými a psychologickými aspekty řídicí praxe vrcholových představitelů v současné

demokracii. Stejně tak i úvahami nad tím, jak tyto problémy překonat. Jednalo by se však již o úplně jinou publikaci.

Myšlenkové těžiště monografie se koncentruje kolem přístupu k plánování podle schopností v podmínkách nejistoty, a to je jejím velkým kladem. Zejména je přesvědčivě zdůvodněna nezbytnost využívání operačních scénářů jako důležitého podkladu pro objektivizaci strategických rozhodnutí a požadavků na schopnosti ozbrojených sil. Tvorba scénářů je etapou tvorby strategických rozhodnutí, která se i přes svoji nespornou důležitost v praxi jen těžce prosazuje, často je ignorována a není ani správně pochopena.

Významným přínosem autorů je přehled metod strategického řízení s doporučením, jak je využívat v procesu tvorby bezpečnostních a obranných strategií. Základním sdělením je skutečnost, že se v praxi nelze upnout na jedinou metodu, ale je nutné metody tvůrčím způsobem kombinovat. Je potřeba ocenit, že se monografie věnuje způsobům hodnocení a řešení nedostatků ve schopnostech. Je to jedna z metod prioritizace opatření ke zvýšení schopností a objektivizace požadavků, například na akviziční aktivity, a tím i eliminace různých subjektivně prosazovaných projektů.

Významnou metodou, která se v publikaci často opakuje, je metoda DOTPMLFI. Protože se jedná až o módní, v praxi často prosazovanou a používanou metodu, zasloužila by si v publikaci větší prostor. Metodu lze používat dvojím způsobem – buď na celý komplex opatření, nebo na jeho dílčí fragmenty. Například při zavedení nového bojového systému se nezkoumá, zda je pro něj dostatek potřebných listinných či elektronických dokumentů, jak to autoři nepřesně interpretují, ale jak tento systém ovlivní operační a taktické zásady činnosti vojsk (doktrinální zásady), které se pak mohou rozpracovat v relevantních doktrinálních dokumentech.

Návrhová část monografie je postavena na vlastním mentálním modelu strategické adaptace, jenž poskytuje analytický rámec pro systematické hodnocení prostředí a jeho dopadů na ozbrojené síly, politické usměrnění jejich rozvoje, stanovení nezbytně potřebných schopností a identifikaci racionálních opatření k jejich dosažení v rámci disponibilních zdrojů. Model přitom pracuje se čtyřmi oblastmi: strategickou analýzou, politickou doménou, strategickým plánováním a vojenskou doménou. Autoři zdůrazňují, že zásadní je politická doména, kam patří i formulace společenské objednávky veřejné služby, zajištění obrany, která závisí mimo jiné i na míře akceptace bezpečnostních hrozeb a rizik, a tím i rizika, že případná bezpečnostní hrozba nebude eliminována. Je přitom nutno ocenit, že autoři zvýrazňují roli vojenské domény (zejména resortu obrany a ozbrojených sil) v procesu přípravy kvalitních a politicky akceptovatelných podkladů pro tvorbu politického zadání.

Velmi přehledně publikace předkládá metodiku tvorby strategických dokumentů, která vychází z teorie strategického řízení, poznatků nejlepší praxe a zvláště závěrů, ke kterým se autoři dopracovali v předchozích částech textu. Nabízí se možnost tuto metodiku podrobněji rozpracovat a využít ji nejen pro potřebu vzdělávání vedoucích pracovníků resortu obrany, ale i pro zpracovatelské týmy zapojené do tvorby strategických dokumentů.

Návrh autorů na strukturu dokumentů strategického řízení nepřináší ve srovnání se současným stavem zásadní změny. Lze souhlasit se změnou některých názvů dokumentů (např. „dlouhodobý výhled...“ na „dlouhodobý záměr...“) nebo možnost nahrazení „obránné strategie“ „bílou knihou“ a tím i s nezbytnou změnou jejich obsahu. Stejně tak

se lze ztotožnit s potřebou tvorby operačních koncepcí použití ozbrojených sil, které by měly být zásadním východiskem pro formulaci schopností a tvorbu doktrinálních dokumentů. Dílčí strategie hlavních organizačních prvků a funkční a průřezové strategie (konceptce) se v praxi českého ministerstva obrany a generálního štábu zpracovávají, přestože přetrvávají problémy v synchronizaci jednotlivých dokumentů.

Je škoda, že monografie nevěnuje větší pozornost tvorbě bezpečnostních a obranných strategií ve Slovenské republice, včetně poznatků nejlepší praxe. Lze ale usuzovat, že problémy spojené s přístupem k jejich tvorbě budou velmi podobné a že i doporučení, ke kterým se autoři dopracovali, budou aplikovatelné i ve slovenských podmínkách.

Celkově lze vědeckou monografii hodnotit velmi kladně. Na poměrně malém prostoru shrnuje nejen podstatné informace, ale poskytuje i doporučení, jak strategické řízení, respektive tvorbu strategických bezpečnostních dokumentů racionalizovat a zefektivnit. Je zřejmé, že monografie tak, jak ji autoři svým výzkumem podmínili, nemůže postihnout všechny aspekty strategického řízení. Svým obsahem však naznačuje oblasti, které je nutné zpřesnit a dále rozpracovat. To je pro autory jednoznačná výzva do budoucna. Stojí za zvážení upravit monografii do názornější a tím i praktičtější podoby a předložit ji nejen k široké vědecké diskusi, ale zejména ji prosadit do praxe strategických orgánů řízení bezpečnosti a obrany.

Autor: *Ing. Vladimír Karaffa, CSc. (plk. gšt. v.v.), nar. 1950. VVŠ PV ve Vyškově, postgraduální studium VA Brno, Marshallovo centrum strategických a ekonomických studií v Garmish-Partenkirchenu, kurz GŠ VA Brno. Vykonal řadu logistických, velitelských a pedagogických funkcí na stupni útvar a mostřelecká divize a ve vojenském školství. Působil v Institutu pro výzkum operačního umění v Brně a v Ústavu obranných studií v Praze-Braníku a ve vedoucích funkcích na bývalé Sekci obranného plánování MO. 3 roky pracoval na operačním velitelství NATO v německém Heidelbergu. Od r. 2003 byl náčelníkem Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. V r. 2007 ukončil služební poměr vojáka z povolání. Potom pracoval na Sekci obranné politiky a strategie MO, jako ředitel sekce-personální ředitel MO a ředitel Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií UO v Brně. V současné době působí v rámci bezpečnostní komunity ČR a jako lektor na několika vysokých školách.*

Otiskli jsme před 100 lety

Vážení čtenáři,

předkládáme vám článek publikovaný v našem časopise č. 2/1921. Jedná se o příspěvek kapitána gen. št. Josefa Kopáče ke stému výročí úmrtí císaře Francouzů Napoleona Bonaparta.

Dozvíte se, jak bylo nahlíženo na někdejšího francouzského vojevůdce před sto lety.

Tento i další historické články si můžete prohlédnout, přečíst nebo stáhnout na webových stránkách našeho časopisu www.vojenskerozhledy.cz v nabídce archivu.